

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

(από τη ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

του Μ. Τριανταφυλλίδη, ανατύπωση

της έκδ. του 1941, Θεσσαλονίκη,

Ινστιτούτο Νεοελλ. Σπουδών, 1978)

[έχει γίνει αναπροσαρμογή με βάση το
μονοτονικό σύστημα και τις ορθογραφικές
αλλαγές της σχολικής γραμματικής]

1. Με τι είδος (ι);

Προσημείωση: Σε κάθε κεφάλαιο αναφέρονται στη σειρά, όσο υπάρχουν: α) λέξεις, β) συσχετίσεις από λέξεις συγγενικές ή όχι, που μπερδεύονται συχνά ή που υπάρχει αμφιβολία για την ορθογραφία τους, και γ) καταλήξεις.

Όσα λέγονται σχετικά με τις καταλήξεις δεν αποτελούν πάντοτε κανόνες, αφού αυτό δεν μπορεί να γίνει. Συχνά γίνεται μόνο η προσπάθεια να διαφωτιστεί η γραφή των λέξεων που έχουν φωνητικά την ίδια κατάληξη. Αλλά και η κατάληξη πρέπει να νοηθεί, για τις πρακτικές ανάγκες της ορθογραφίας, πλατιά. Σημαίνει εδώ όχι μόνο τη σχηματιστική κατάληξη (μαβ-ής, καλ-ύτερος) και την παραγωγική (βαρ-ίδι, βυσσιν-ής) αλλά και το τέλος της λέξης, που μπορεί μέρος του ν' ανήκει σήμερα και στο θέμα της (ζ-ίδι, οξ-ιά). Για ανάλογο πρακτικό λόγο μερικές λέξεις αναγράφηκαν στον πίνακα των λέξεων και των καταλήξεων.

αιφνιδιασμός, αλί – αλίμονο, αλλήθωρος, αλλιώς – αλλιότικος, αλυκή, αμείβω, αμφικτιονία, αναφιλητό, ανίδωτος, αντίκρυ, αζένοιαστος, απάγκιο, αστίατρος, αφήνω – άφησα·

βαρήκοος, βεζίρης, βράδυ, βρικόλακας·

γεια (υγεία) αλλά για (άκλιτο), γένη, γαίνω – έγιανα, γίνομαι – έγινα, γέλιο, γλιστρίδα, γλιστρώ, γλείφω, γλιτώνω, γρικό·

δάκρυ – δακρύζω, δίοδος, δίχτυ, δόρυ, δυάρι·

έγειρα (γέρνω), ενδοιασμός, έξι, επηρεάζω·

θειάφι, θηλιά·

καημός, κάθισα – (κάθομαι) καθίζω, καλιακούδα, καντήλα, καριοφίλι (αλλά καρυόφυλλο), κείτομαι, κελαηδώ, κλήδονας, κοίτη, κοιτάζω, κολλιτσίδα, κόμητας, κώδικας·

λαγήνι, λείπω, λιβάδι, λίγδα, λιγνός, λιντσάρω, Λιψία, λιώνω, λόξιγκας, λυγερός·

μαζί, μαντίλι, μεγαλεπήβολος, μελαχρινός, μεταλλείο – μέταλλιο, μετανιώνω, μετάνοια, μοιρολόγι, μοτοσικλέτα, Μουνιχία, μπίρα, μύγα·

νιώθω, νοιάζομαι·

ξενιτιά, ζίγκι, ζίδι, ζινός, ζιπάζω·

οικτίρω, ορειβάτης, ορείχαλκος, οξιά·

παμψηφεί, περήφανος, πέρσι, πια, πιο, πίτα, πλατειασμός, Ποτίδαια, πρίγκιπας, προάστιο·

ριζικό, ρύζι, ρυζόγαλο·

σάτιρα – Σάτυρος, σβήνω, Σιληνός, σιρίτι, σκίνος – σκοίνος, σκίρο, σμίγω, σπυρί, Στάγιρα – Σταγιρίτης, στάχυ – ξεσταχυάζω, σταχυολογώ, στίβος – στοίβα, στειλιάρι, στριμώνω, στήλη – στύλος, στίχος – στοίχος, στρείδι, στρίβω, στύβω, στυφός, συνηθίζω·

τάλιρο, ταμείο – ταμίας, ταξίδι, τέσσερις, τέτοιος, τζίτζιφο, τοπίο (καλύτερα έτσι), τσόφλι·
υπόψη·

χίμαιρα, Χιμάρα, χιμώ·
φίδι, φιλονικία, φιτίλι, φοβητσιάρης.

Πρόσεξε τη διαφορά:

αλείφω, άλειμμα – αλοιφή·
αμείβω, αμειψισπορά – αμοιβή, αμοιβάδα, αργυραμοιβός·
αντίκρυ – αντικρινός, αντικρίζω, αντίκρισμα·
βράδυ – βραδιά, βραδινός, βραδιάζω, αβράδιαστος·
γένι, πληθ. γένια – γενειάδα, γενειοφόρος·
γέλιο – γελοίος, γελοιογραφία·
γλείφω – (γλύφω) γλυπτό·
δίβουλος, δίοδος, διόδια, δίπορτο, δισύλλαβος, διώνυμο κτλ. – δυάρι, δυαρχία κτλ.·
δισέγγονος, δισεκατομμύριο κτλ. – δυσανάλογος, δύσκολος, δύσπιστος, δύστηχος (αλλά δί-
στιχο) κτλ.·
εγκληματώ – εγκλιματίζω·
εγχειρίζω, εγχείρισα – επιχειρώ, επιχειρήσα·
είδα, ειδώθηκα – (ι)δώ, ιδωθούμε, ιδωμένος, ανίδωτος·
εξάρτηση – εξάρτυση – κατάρτιση·
επηρεάζω, επήρεια – επιρροή·
ίλη (μονάδα ιππικού), ίλαρχος – ύλη (ουσία), υλικός, υλοτομία κτλ.·
κλήμα, κληματαριά – κλίμα, κλιματικός· κλιμάκιο, κλιμακωτός·
κλίση (λ.χ. ουσιαστικού), έγκλιση, απόκλιση, προκλιτικός – κλήση (λ.χ. στο δικαστήριο),
έκκληση, πρόκληση, παράκληση, προκλητικός – έκλυση, σύγκλυση, κατακλυσμός·
λείπω, λειψός, λείψανο, λειψανδρία, λειψυδρία – λοιπός, επίλοιπος, υπόλοιπος – λιποτά-
χτης, λιποψυχία κτλ.: έκλειψη, έλλειψη, διάλειψη, παράλειψη – αντίληψη, σύλληψη, υπόληψη·
παραλείφτηκε (παραλείπω) – παραλήφτηκε (παραλαβαίνω)·
μακρύς – μακριά, μακρινός, μακρινάρι, Μακρινίτσα·
μείγμα, μείξη, ανάμειξη, μεικτός, ανάμεικτος – μιγάδας, συμμιγής· σμίγω·
ομαλίζω – ομαλύνω·
περήφανος – περίφημος·
πια, πιο (επίρρ.) – ποια, ποιο (αντων.)·
σάτιρα, σατιρίζω, σατιρικός (λ.χ. ποίηση) – Σάτυρος, σατυρικός (λ.χ. δράμα)·
σκίνος (το μαστιχόδεντρο) – σκοίνος (το βούρλο απ' όπου κάνουν τα σκοινιά)·
σπηλιά – σπιλιάδα (η φρικίαση της θάλασσας από το δυνατό αέρα)·
στιβάδα, στίβος – στοίβα, στοιβάζω·

στήλη (λ.χ. επιτύμβια, σημάδι για όριο), στηλιτεύω, αναστηλώνω – στύλος, στυλίτης, στυλώνω¹, αναστυλώνω, στυλοβάτης, επιστύλιο, υποστύλωση κτλ.

στίχος (σειρά από λέξεις, γράμματα) – στοίχος (κάθε άλλη σειρά).

συμπόνια, απονιά – έννοια, διχόνοια, ομόνοια, πρόνοια.

τοίχος (ο) – τείχος (το).

χίμαιρα – χείμαρρος (ξεροπόταμος).

Πρόσεξε ακόμη:

α) -ία, -είο

αρχηγία – αρχηγείο.

δημαρχία – δημαρχείο.

ναυαρχία – ναυαρχείο.

προεδρία (συνεδρία) – προεδρείο.

στρατηγία – στρατηγείο.

υπουργία – υπουργείο.

ποτοποιία – ποτοποιείο.

χαρτοποιία – χαρτοποιείο.

αφορία, ευφορία – φορείο, λεωφορείο.

ατροφία, υποτροφία, υπερτροφία – τροφεία (τα).

γυμνασιαρχία – σχολαρχείο.

β) -ιά, -εία

(σκοπός) σκοπιά – (κατασκοπεύω) κατασκοπεία.

(στρατός) στρατιά – (στρατεύω) εκστρατεία.

(πόρος) ποριά – (πορεύομαι) πορεία.

γ) -εία, -ία

(αντιπροσωπεύω) αντιπροσωπεία – (διπρόσωπος) διπροσωπία, πλαστοπροσωπία.

αντρεία – (άνανδρος) ανανδρία, λειψανδρία, πολυανδρία.

(δουλεύω) δουλεία – (εθελόδουλος) εθελοδοουλία.

(έφορος, εφορεύω) εφορεία – (εύφορος) ευφορία.

¹ Πλάι στο *στυλώνω* λέγεται και το λαϊκό *αναστυλώνω* (και *αναστύλωμα*) με τις σημασίες: στηρίζω (με στύλους ή όχι), σηκώνω, υψώνω (*αναστυλώθηκε ο Μοριάς*, Βαλαωρίτης), αναζωογονώ, δυναμώνω (*αναστυλώθηκε η καρδιά μου, με αναστύλωσε το κρασί*). Ο λόγιος αρχαιολογικός όρος που λέγεται για την αποκατάσταση μνημείου, την ύψωση στήλης για μνημείο ή επάνω σε μνημείο γράφεται με *η*.

(λατρεύω) λατρεία – (ειδωολάτρησ) ειδωολατρία·
(πορεύομαι) πορεία – (αεροπόρος) αεροπορία, αργοπορία, βραδυπορία, οδοιπορία, πεζοπορία, πρωτοπορία.

δ) -ιο, -είο, (εία)

γραμμάτιο – γραμματεία·
μετάλλιο – μεταλλείο·
μικροσκόπιο, τηλεσκόπιο – αστεροσκοπείο·
σχόλιο – σχολείο·
σφάγιο – σφαγείο·
τελώνιο – τελωνείο·
φυλάκιο – φυλακείο·
μονοπώλιο – βιβλιοπωλείο.

ε) -εία, -είο

εμπορεία (εμπορία) – εμπορείο·
μαντεία – μαντείο·
πρυτανεία – πρυτανείο.

ζ) -ία, -ιο

συνεδρία – συνέδριο.

Καταλήξεις

(ια) ουσ. θηλ. Τα περισσότερα οξύτονα και πολλά άλλα **γράφονται με ι**:

α) **-ιά**: βαριά, βραδιά, βελονιά, ελιά, ζητιανιά, θηλιά², κερασιά, κρανιά², μητριά, ξενιτιά, οργιά, οζιά², προβιά².

β) **-ία**: αηδία, Ακαδημία, αμνηστία (αλλά μνηστεία), απληστία, ασωτία, διαιτία, ευφορία, ηγεμονία, ηγουμενία (καλύτερα έτσι), προεδρία, τυραννία, υπουργία, φιλοκαλία κτλ., Αρκαδία, Ασία κτλ.

γ) **-ια**: αρρώστια, γύμνια, ζήλια, κάμπια, ορφάνια, περηφάνια, πούλια, συμπόνια, φτήνια, Ερέτρια.

Γράφονται όμως και πολλές λέξεις με ει:

² Οι λέξεις θηλιά, κρανιά (αρχ. κράνεια), οζιά (αρχ. οζύη), προβιά (επίθ. πρόβειος) έρχονται πιθανότατα από τους μεταγενέστερους ή μεσαιωνικούς τύπους θηλέα, κρανέα, οζέα, προβέα και γράφονται κανονικά με ι. Το ίδιο αληθεύει και για τα θηλυκά επίθετα σε -ιά, π.χ. πλατιά (αρχ. πλατεία, μεσαιων. πλατέα). Με υ γράφεται το καρνά (καρυνιά), καρνόφυλλο, Καρνά, Καρνώτης, Καρνάτιδες.

-ειά: γιατρεία, δουλειά, (ε)σοδειά, παντρεία·

-εία: (πολλά από τα ουσιαστικά τα παράγωγα από ρήματα σε -εύω, αλλά και άλλα): αγγαρεία, αγυρτεία, αλαζονεία, αλητεία, βασιλεία, δεσποτεία, δουλεία, δυναστεία, ειρωνεία, επιμελητεία, ερμηνεία, εταιρεία (καλύτερα έτσι), εφεδρεία, εφορεία, θητεία, κολακεία, κοσμητεία, λατρεία, λιτανεία, μαγεία, μεσιτεία, μνηστεία, νηστεία, παιδεία, πολιτεία, πορεία, πραγματεία, συνοδεία· βαρεία, δασεία, οξεία, πλατεία· θεία, λεία, μνεία, χρεία.

-εια: άδεια, ακρίβεια, αλήθεια, ασφάλεια, αμέλεια, βοήθεια, εγκράτεια, επιφάνεια, ευγένεια, ευλάβεια, ευσέβεια, νηστεία, περιέργεια,πραμάτεια, προμήθεια, συγγένεια, συμπάθεια, συνήθεια, φτώχεια, ωφέλεια. Αλεξάντρεία, Αντιόχεια, Δαύλεια, Δεκέλεια, Ελάτεια, Μαντίνεια, Φιλαδέλφεια, Χαιρώνεια· Θάλεια, Ιφιγένεια κτλ.

Με **οι** γράφονται: χροιά, Τροία – άγνοια, αγχίνια, διχόνια, έννοια, εύνοια, ομόνοια, παλίρροια, πρόνοια. Εύβοια.

(**ίδι**) ουσ., με **ι:** βαρίδι, κεντίδι, ζίδι, σκαφίδι, ταξίδι, φίδι.

Εξαιρούνται: βοτρώδι, καρύδι, κρεμμύδι, μύδι, φρύδι· αντικλείδι, στρείδι· Παλαμήδι.

(**ιδερός**) επίθ., με **ι:** ασπριδερός, μαυριδερός.

(**ίδις**) κύρια αρχαία ονόματα αρσ. Γράφονται συνήθως με **ι** στην παραλήγουσα: Επιμενίδης, Ευριπίδης, Θουκυδίδης, Τανταλίδης, Φωκλίδης.

Εξαιρούνται: Αρχιμήδης, Διομήδης, Παλαμήδης κτλ· Φερεκύδης και μερικά αρχαία πατρωνυμικά σε -είδης: Ατρείδης, Ηρακλείδης, Πηλείδης, όμοια και Αριστείδης, Ιπποκλείδης, Υπερείδης (καλύτερα έτσι).

(**ικός**) επίθ., με **ι:** αστικός, ελληνικός, παστρικός.

Εξαιρούνται: θηλυκός, λιβυκός, δανεικός, δεκελεικός. Όμοια τα ουσιαστικά: δαρεικός, Κεραμεικός.

(**ίλα**) ουσ. αφηρημένα, με **ι:** ανατριχίλα, καΐλα, σαπίλα.

(**ίμι**) ουσ., με **ι:** αγρίμι, ψοφίμι.

Γράφονται με **η:** ασήμι· με **υ:** προζύμι, στενορύμι.

(**ίμισι**) (**μισι**), (**ίμισις**) (**μισις**) β' συνθετικό. Γράφεται η λήγουσα με **η** μόνο όταν το α' συνθετικό είναι το αρσενικό ένας ή το θηλυκό μια: ενάμισης μήνας, ενάμιση τόνου· μιάμιση οκά, μιάμισης μέρας. Σε όλες τις άλλες περιστάσεις γράφεται με **ι:** ενάμισι πεπόνι, δυόμισι οκάδες, τρεισήμισι ώρες, δυόμισι κιλών.

(**ινός**) επίθ. οξύτ., με **ι:** αντικρινός, βοδινός, βορινός, βραδινός εσπερινός, μακρινός, μελαχρινός, παντοτινός, πασχαλινός, τωρινός, φετινός.

Εξαιρούνται μερικά επίθετα σε **-εινός:** ελεεινός, κλεινός, ορεινός, ποθεινός, σκοτεινός, ταπεινός, υγιεινός, φωτεινός. Έτσι και πετεινός.

(*ινός*) εθνικά, με *ι*: *Αλεξαντρινός, Βυζαντινός, Καλαβρυτινός*³.
 Τα οικογενειακά γράφονται κατά την περίπτωση και με τις δύο καταλήξεις.

(*ινος*) επίθ. προπαροξύτονα, με *ι*: *μάλλινος, πέτρινος*.

(*ιο*) ουσ. ουδέτερα. Συνήθως με *ι*: *γέλιο, καταβόδιο, τετράδιο*. Αλλά και: *απόγειο, ισόγειο, υπόγειο*.

(*ιος*) επίθ., με *ι*: *άγριος, αιώνιος, σάπιος, τίμιος, τρύπιος, υποχόνδριος*.

Εξαιρούνται: *άδειος, αντρίκειος, γυναικίος, δάγκειος, επίγειος, ισόγειος* κτλ., *πρόβειος, τέλειος – όμοιος*.

(*ιος*) κύρια. Γράφονται με *ι* τα περισσότερα: *Αθανάσιος, Γεώργιος, Ευσέβιος*. Αλλά και: *Άρειος, Βασίλειος, Ηράκλειος* κτλ.

(*ιός*) κύρια, ονόματα ποταμιών, με *ει*: *Αλφειός, Πηνειός, Σπερχειός*, αλλά *Αξιός*.

(*ίος*) επίθ., με *ει*: *αστείος, θείος, λείος, οικείος*: όμοια και *πληβείος*.

(*ιρός*) επίθ. Γράφονται με *η*: *ανθηρός, δαπανηρός, πνιγηρός, πονηρός, τολμηρός*.

Γράφονται με *υ*: *αρμυρός, βδελυρός, βλοσυρός, ισχυρός, οχυρός*.

(*λίκι*) ουσ., με δύο *ι*: *αρματολίκι*· αλλά *σκουλήκι*.

(*ριό*) ουσ., με *ι*: *καμπαναριό, νοικοκυριό, πλυσταριό, σκουπιδαριό, συμπεθεριό*. Εξαιρείται το *μαγειρειό*.

(*ίς*) επίθ. οξύτονα. Γράφονται με *η*: το *δαμασκής, δεξής* και όσα σημαίνουν χρώμα: *βυσσινής, μελιτζανής*. Τα υπόλοιπα γράφονται με *υ*: *φαρδύς, πλατύς*.

(*ίσιος*) επίθ., με *ι*: *βουνίσιος, παιδιακίσιος, τουλουμίσιος*.

Γράφονται με *η* τα λόγια αρχ. επίθετα *ετήσιος, ημερήσιος, γνήσιος*, τα ουσιαστικά *μαρκήσιος, μαγνήσιο* και τα εθνικά: *Ζαγορήσιος, Ιθακήσιος, Μιλήσιος, Δωδεκανήσιος, Εφτανήσιος, Μοσχονήσιος* (δωδεκανησιώτικος κτλ.).

(*ισμός*) ουσ., με *ι*: *ελληνισμός, χριστιανισμός*.

Εξαιρούνται: *δανεισμός, σεισμός, κατακλυσμός, γογγυσμός* κ.ά.

(*ιστικός*) επίθ. Γράφονται συνήθως με *ι* στην προπαραλήγουσα: *ελληνιστικός, ποτιστικός*· αλλά: *ελκυστικός, μεθυστικός, αναμνηστικός, ψηστικός, αποκλειστικός, πειστικός, δανειστικός, αθροιστικός* κ.ά. Όμοια και *εμπρηστικός, νηστικός, μυστικός*.

(*ίστικός*) επίθ., με *ι*: *αγορίστικός, κουκλίστικός*.

(*ιστής*). Γράφονται με *ι* στην παραλήγουσα: *τραγουδιστής, βουδιστής*. Εξαιρούνται: *δανειστής, ληστής*.

³ Καταλήγουν σε *-ηνός* μερικά αρχαία εθνικά, ιδίως μικρασιατικά: *Αβυδηνός, Αδραμυτ(τ)ηνός, Αστακηνός, Δαμασκηνός, Κυζικηνός, Λαμψακηνός, Μαδυτηνός, Περγαμηνός*. Έτσι και το *Σαρακηνός*.

(**ιτικός**) επίθ. Γράφονται συνήθως με **η** στην προπαραλήγουσα: απορροφητικός, μαθητικός. Αλλά: αναλυτικός, διαλυτικός, διαχυτικός, δυτικός, ιδρυτικός, φυτικός· κλιτικός, κριτικός, σπιτικός.

(**τίρα**), (**τίρας**), (**τίρι**), (**τίριο**), ουσ., με **η**: τροπωτήρα, φορτωτήρα· ανεμιστήρας, οδοστρωτήρας, φωστήρας· πατητήρι, ποτήρι, τρεχαντήρι· δικαστήριο, εκπαιδευτήριο.

Εξαιρούνται: κεφαλοτύρι, ψωμοτύρι κτλ.· μαρτύριο, κτίριο.

(**ίτις**) ουσ., με δύο **η**: αθλητής, επιθεωρητής, μαθητής, τηλεγραφετής, τρυγητής. Εξαιρούνται: ιδρυτής, μηνυτής, κριτής.

(**ίτις**) ουσ. Τα περισσότερα με **ι** και **η**: ερημοσπίτης, οπλίτης, πολίτης, σπουργίτης, συντοπίτης, τηγανίτης.

Γράφονται με δύο **η**: αλήτης, κομήτης, κυβερνήτης, πλανήτης, προφήτης.

Γράφονται με **υ** και **η** το **δύτης**, **θύτης**, **λύτης** και τα σύνθετα από αυτά (λ.χ. τραυλοδύτης, ιεροθύτης, προλύτης, σιδεροκαταλύτης), καθώς και το **αγιογδύτης**, **νεροχύτης**, **γερακομύτης** κτλ.

(**ίτις**) εθνικά, με **ι**: Λιβαδίτης, Σκιαθίτης, Ωρεΐτης.

Γράφονται με **ει**: το **Αγιορείτης**, **Πηλιορείτης**, (**Μαρώνεια**) **Μαρωνείτης**, και με **η** το **Αγι-νήτης**.

(**ίτιτα**) ουσ., με **υ** και **η**: ταχύτητα, βαρύτητα.

(**ιτό**) ουσ. Συνήθως με **η**: αναφιλητό, κνηγητό, παραμιλητό, ποδοβολητό, ροχαλητό.

2. ο ή ω;

αγόρι, αμόνι, βόδι, βόλι, βόλος, Βόλος, δωσίλογος, δωσιδικία, ενωμοτία, ενωμοτάρχης, εξωμότης, θεόρατος, κλοτσώ, κολίγος, κολόνα, κορόνα, κοστίζω, κρεοπωλείο, μόλος, ομόνω – όμοσα, ορκωμοσία, παρωνυχίδα, πλανόδιος, πρωτύτερα, ροδάκινο, ρομανικός, ρομαντικός, ρόμι, σαγόνι, σοβινισμός, σκόρος, συνωμοτώ – συνωμοσία, Σκοτία, τσόφλι, τώρα, χλωμός, χρεόγραφο, χρεοκοπία, χρεολύσιο.

Πρόσεξε τη διαφορά:

αυτόφωρος – διάφορος, παράφορος·
βιοτικός, αποχειροβίτος – αβίωτος, βιώσιμος·
διόδια – διωδία, τριωδία, τριώδιο·
ιόνιος (λ.χ. *Ιόνιο πέλαγος*), πανιόνιος – ιωνικός (της *Ιωνίας*), πανιώνιος·
οδύνη – επώδυνος (αλλά *ωδίνες*) όλεθρος, εξολοθρεύω – πανωλεθρία· ομαλός – ανώμα-
λος· ορυχείο – ανθρακωρυχείο·
όνομα, συνονόματος – ανώνυμος, επώνυμο, συνώνυμο κτλ·
οφείλω, οφειλή, όφελος – ωφελώ, ωφέλεια, ωφέλιμος·
στοά – στωικός·
υπερορία (εξορία) – υπερωρία (η εργασία πάνω από ορισμένες ώρες)·
χορικός (που ανήκει στο χορό) – χωρικός (που ανήκει στο χωριό ή στη χώρα).

Καταλήξεις

(*όνα*) ουσ. θηλ., με *ο* τα περισσότερα: *αλκύονα, αμαζόνα, εικόνα, σταγόνα – Γκίονα, Ε-
λασσόνα, Καρχηδόνα, Χαλκηδόνα*. Όμοια και η *Λακεδαίμονα*.

Γράφονται με *ω*: *αρραβόνα, βουβόνα, λεγεόνα – Αυλώνα, Βαβυλώνα, Καλυδόνα, Σιδώ-
να, Σικυώνα*.

(*όνας*), (*ιόνας*) ονόματα αρσ. παροξ. Γράφονται με *ω*: *αγκώνας, αμπελώνας, απατεώνας,
περιστεριώνας, χειμώνας*.

Γράφονται με *ο*: *αλαζόνας, ηγεμόνας, κανόνας, συνδαιτυμόνας*.

(*ονας*) ονόματα αρσ. προπαροξ., με *ο*: *ακτήμονας, άξονας, αρχιτέκτονας, γείτονας, γνώμο-
νας, δαίμονας, δεισιδαίμονας, επιστήμονας, κίονας, κλήδονας*, και τα εθνικά *Μαίονες, Παίο-
νες, Τεύτονες* κτλ.

(*όνας*) ουσ. κύρια παροξ. Γράφονται με *ω* οι τοπωνυμίες: *Ελικώνας, Κιθαιρώνας, Μαρα-
θώνας* κτλ., και ο *Ποσειδώνας*.

Γράφεται με *ο* ο *Στρυμόνας* και τα εθνικά *Μακεδόνες, Παφλαγόνες* κτλ.

(**ονας**) ουσ. κύρια και εθνικά, προπαροξύτονα. Γράφονται τα περισσότερα με **ω**: *Πάρνωνας, Λάκωνας, Τσάκωνας, Αμφιτρύωνας, Ίωνας, Απόλλωνας, Δευκαλίωνας, Κίμωνας, Κρίτωνας, Πλάτωνας, Σόλωνας, Ωρίωνας.*

Γράφονται με **ο**: *Αγαμέμνονας, Αλιάκμονας, Αμφικτίονες, Αμφίονας, Αρίονας, Ιάσωνας, Φιλήμονας.*

(**όνι**) ουσ. ουδ., με **ο**: *αηδόني, κανόνι, κοτρόνι, λεμόνι, μακαρόνι, παγόνι, πεπόνι, πριόνι, σαγόνι, σεντόνι, στημόνι, τιμόνι, τρυγόνι, χελιδόνι, χιόνι.*

Γράφονται με **ω**: *αλώνι, κυδώνι, κωθώνι, παραγώνι, ψώνι.*

(**ονία**) τοπωνυμίες. Γράφονται με **ω**: *Βαβυλωνία, Ιαπωνία, Ιωνία, Λακωνία, Λαπωνία, Πολωνία.*

Γράφονται με **ο**: *Εσθονία, Λεττονία, Λυκαονία, Παταγονία, Παφλαγονία, Σαζονία.*

(**ομα**), (**ομός**), (**ονιά**) ουσ. παράγωγα από ρήματα, με **ω**: *κάρφωμα, κλείδωμα· λυτρωμός, υψωμός· κλειδωνιά, παγωνιά.* Όμοια και *γωνιά, θημωνιά, χειμωνιά* κτλ. Αλλά *ερχομός, πετονια*.

(**ορας**) ουσ. προπαροξ., με **ο**: *αυτοκράτορας, διδάκτορας, δικτάτορας, εισπράχτορας, κόκορας, παντοκράτορας, προπάτορες, πάστορας, πραιτόρας – Βίκτορας, Έκτορας, Μέντορας, Νέστορας.*

(**οπός**) επίθ., με **ω**: *κιτρινωπός, κοκκινωπός, χαρωπός.*

(**οσίνι**) ουσ., με **ο**: *αγραμματοσύνη, γρηγοροσύνη, δικαιοσύνη, καλοσύνη, μεγαλοσύνη, χριστιανοσύνη.*

(**ότις**) ουσ. αρσ. Γράφονται με **ο**: *αγρότης, δεσπότης, δημότης, εξωμότης, ιππότης, συνωμότης, τζότης.*

Τα υπόλοιπα σε (**ότις**) και σε (**ιότης**) γράφονται με **ω**: *θιασώτης, ιδιώτης, νησιώτης, στρατιώτης.*

(**ότις**) και (**ιότης**) εθνικά, με **ω**: *Αντριώτης, Ηπειρώτης, Ρουμελιώτης, Σουλιώτης.*

(**οτός**) επίθ. ρηματικά κ.ά., με **ω**: *θολωτός, κλιμακωτός, μεταξωτός, σηκωτός, σπαθωτός, φτερωτός.* Όμοια και τα θηλυκά ουσιαστικά σε (**οτί**): *πινακωτή*, και τα επίθετα σε (**οτικός**), παράγωγα από ρήματα σε **-ώνω**: *ολοκληρωτικός, τελειωτικός.* Αλλά *κοινοτικός, ποιοτικός, ποσοτικός, δεσποτικός, ιπποτικός, εκδοτικός, προδοτικός, συνωμοτικός* κτλ.

3. ε ή αι;

Αλκμεωνίδες, εναίσιμος, Κυνέγειρος, ζέρω, Ποτίδαια, φιλενάδα.

Πρόσεξε ακόμη:

γεωγραφία, γεωμετρία, γεωπονία κτλ. – γαιάνθρακες, γαιοκτήμονες·

παίρνω – περνώ·

έλεος, πολυέλεος – πολυέλαιος (πολυκάντηλο κρεμαστό)·

έτοιμος, ετοιμόλογος, ετοιμόρροπος κτλ. – έτυμο, ετυμολόγος, ετυμολογία·

παλεύω, πάλεψα, πάλεμα – παλαιστής, παλαιστρα·

πηγαίνω – πηγεμένος, πηγεμός· πλαταίνω – πλάτεμα·

ταίρι, παράταιρος, εταιρεία, συνέταιρος – ετερόφωτος, ετερώνυμος.

Οι παθητικές καταλήξεις *-μαι, -σαι, -ται* δεν πρέπει να μπερδεύονται με τις ενεργητικές καταλήξεις *-με, -σε, -τε* των ομόνυμων ρηματικών τύπων. Γράφουμε:

εγώ σηκώνομαι, πληρώνομαι και *εμείς σηκώνουμε, πληρώνουμε*

το παιδί σηκώνεται και *εσείς σηκώνετε ένα βάρος*

το βιβλίο δένεται και *εσείς δένετε τον κόμπο*

Καταλήξεις

(έα) ουσ., με **αι**: *αυλαία, ηλιαία, κεραία, μαία, περικεφαλαία, σημαία.*

Εξαιρούνται μερικά: *θέα, ιδέα, νέα, παρέα.* Όμοια και τα κύρια: *Ζέα, Καπνικαρέα, Κέα, Νεμέα, Τεγέα· Ρέα.*

(εα) κύρια προπαροξ., με **αι**: *Νίκαια, Νίσαια, Ποτίδαια, Φώκαια.*

(έικος) επίθ., *(έικα)* ουσιαστ. (πληθ.), με **αι**: *αθηναίικος, Παπαχρισταίικα, Μαζαίικα.*

(έλνω) ρήματα, με **ε**: *παραγγέλνω, στέλνω.*

(εμα), (εμός) ουσ. παράγωγα από ρήματα: *βασίλεμα, ρέμα, στένεμα· μισεμός, πηγεμός.*

(ενα) ουσ. προπαροξ., με **αι**: *δράκαινα, λύκαινα· Δημήτραйна, Μαυρομιχάλαιναινα.*

(έι) ουσ. πληθ., με **αι**: *νοικοκυραίοι, Γριβαίοι, Μποτσαραίοι.*

(έος), (ιέος) επίθ., με **αι**: *ακμαίος, αρχαίος, σπουδαίος, βαθμιαίος, στιγμιαίος, ωραίος.*

Όμοια το ουσ. *απευκταίο* και τα προπαροξ. επίθετα *αποτρόπαιος, βίαιος, δίκαιος.*

Γράφονται με **ε** το *νέος*, τα επίθετα σε *(λέος)* εκτός από το *κεφαλαίος*: *ρωμαλέος, πειναλέος, φευγαλέος, φρικαλέος*, καθώς και τα ρηματικά επίθετα σε *(τέος)*: *προπληρωτέος.*

(έος) εθνικά, με **αι**: *Αθηναίος, Ευρωπαίος.* Όμοια και τ' αντίστοιχα οικογενειακά: *Σαντοριναίος.*

4. υ ή β, φ;

αβγατίζω, αυγό, αυτί, βρίσκω (ήβρα, άβρετος, δυσκολόβρετος), εύρημα, εφεύρεση, εφευρίσκω, γαβγίζω, Δαβίδ, καβγάς, καταβόδιο, καταβοδώνω, λαβράκι, λάβρος, λάυρα, μαύρος, Ναβαρίνο, προβοδίζω, σκλάβος, Σλάβος, στάβλος, τάβλα, τραβώ.

Βαυαρία, Βαταβία, Καλαβρία, Μολδαβία, Μοράβας, Νέβας, Ναβάρρα, Παβία, Πολτάβα, Σκανδιναβία: Γουστάβος.

5. Δύο όμοια σύμφωνα ή ένα;

Γράφονται με δύο όμοια σύμφωνα:

α) Λέξεις αρχαίας καταγωγής που γράφονταν έτσι και στην αρχαία γλώσσα: *γλώσσα, Ελλάδα*.

β) Πολλά οικογενειακά ονόματα: *Ζάππας, Καλλιγιάς, Ράλλης*.

γ) Τα ξενικά κύρια ονόματα, που γράφονται έτσι και στην ξένη γλώσσα: *Ολλανδία: Ρουσσό, Λέσσιγκ, Σίλλερ, Πιττ*.

Γράφονται με ένα σύμφωνο:

Λέξεις αρχαίας καταγωγής, όταν με το να έχουν αλλάξει φωνητικά δε μας είναι πια φανερή και γνώριμη η σχέση τους με τον παλιό τύπο. Επίσης λέξεις που ανήκουν στη μεταγενέστερη γλώσσα: *κότα (κόττος), κουκί (κόκκος), κουλούρι (κολλύριον), μάνα (μαννάριον), παπάς (πάππας), στουπί (στυπείον)*.

β) Οι νεότεροι φωνητικοί τύποι, που γεννήθηκαν με αποβολή ή αφομοίωση εξακολουθητικού προς το ακόλουθο εξακολουθητικό σύμφωνο: *πράμα (πράγμα), όμορφος (εύμορφος), ρέμα (ρεύμα), βασιλεμένος (βασιλευμένος), πεθερός (πενθερός), νύφη (νύμφη)*.

γ) Οι λέξεις ξένης καταγωγής, εκτός από τα κύρια ονόματα, που διατηρούν τα διπλά τους γράμματα: (*ακουμπώ* λατινικό *accumbo*), *κανέλα* (ιταλικό *canella*). Διατηρούν ωστόσο το διπλό τους σύμφωνο οι ξένες λέξεις που είχαν μπει ήδη στην αρχαία γλώσσα, καθώς και οι εβραϊκές: *αλληλούια, Σάββατο* κτλ.

Στον ακόλουθο καθοδηγητικό πίνακα αναγράφονται οι περισσότερες λέξεις που παρουσιάζουν ζήτημα γραφής με όμοια σύμφωνα, ας είναι και αδικαιολόγητα, ρυθμισμένες σύμφωνα με τις παραπάνω αρχές.

Γράφονται με **ββ**: *Σάββατο, Σάββας*.

Γράφονται με **β**: *αβάς, κρεβάτι, ραβίνος*.

Γράφονται με **δδ**: *Σαδδουκαίος*.

Γράφονται με **δ**: *αδηφάγος, Βούδας, βουδισμός*.

Γράφονται με **κκ**: ακκισμός, ανέκκλητος, εκκαθάριση, εκκλησία, εκκρεμώ, έκκριση, κακ-
κάβι, κόκκινος, κόκκος, κουκκίδα, λάκκος. Μέκκα, Περδίκκας, Τρίκκη, Ρεβέκκα.

Γράφονται με **κ**: ακουμπώ, βούκα, κόκαλο, κόκορας, κοκίτης, κοκόνα, κουκί, κουκουβάγι-
α, κούκος, κούκου, κούκουδο, κουκούλα, κουκούλι, κουκουνάρι, κουκούτσι, μπουκώνω, ζω-
κλήσι, ρόκα, σάκος, σιρόκος, στόκος, τσουκάλι, φλόκος, Μαρόκο, Φραγκοκλησιά.

Γράφονται με **λλ**: αγαλλίαση, αγγέλλω (αλλά άγγελος, αγγελία), αλλά, αλλαγή, αλλάζω, α-
παλλάσσω, αλλεπάλληλος, άλλος, αλλοπρόσαλλος, αλλού, άμιλλα, απαράμιλλος, αναγαλλιάζω,
αναστέλλω, απαλλοτριώνω, -βάλλω, βδέλλα, δικέλλι, ειδύλλιο, ελλέβορος, έλλειμμα, έλλειψη
(αλλά έλειπα, έλειψα), ελλειπτική, ελλόγιμος, θαλλός, θάλλω, καλλιγραφία, καλλιέργεια, κάλ-
λιο, καλλιτέχνης, καλλονή, καλλοντικός, καλωπίζω, κατάλληλος, κόλλα, κολλιτσιάδα, κόλλυβα,
κολλύριο, κολλώ, κοράλλι, κορυδαλλός, κρύσταλλο, κύπελλο, κωμειδύλλιο, μαλλί, μάλλον, μέ-
ταλλο, μεταλλείο, μέλλον, μέλλω, παράλληλος, ποικίλλω (αλλά ποικίλος), πολλαπλασιάζω,
πολλοί, πρωτόκολλο, συλλαβή, συλλαμβάνω, συλλαλητήριο, συλλείτουργο, σύλληψη, συλλογή,
συλλογίζομαι, σύλλογος, συλλυπούμαι, -στέλλω, σφάλω, τριφύλλι (αλλά Τριφυλία), υπάλλη-
λος, φελλός, φύλλο (αλλά φυλή, φύλο), χρυσαλλίδα, ψάλλω, ψελλίζω, ψύλλος.

Ελλάδα, Έλληνας, Καλλίδρομο, Κεφαλληνία, Κεφαλλονιά, Κυλλήνη, Πέλλα, Πελλήνη, Α-
ντίλλες, Βασίλλη, Βερσαλλίες, Βρυξέλλες, Γαλλία (αλλά Πορτογαλία). Έλλη, Καλλιόπη, Καλ-
λέργης, Καλλίας, Καλλιγιάς, Καλλίμαχος, Ρηγίλλη, Σίβυλλα, Σύλλας, Ψελλός.

Γράφονται με **λ**: άργιλος, βάκιλος, βίλα, βανίλια, βούλα, γάλος (αλλά Γάλλος), γρίλια, γρυ-
λίζω, γρύλος, γορίλας, δολάριο, θρύλος, καβάλα, κάγκελο, καλαισθησία, καριοφίλι, κολάρο,
κολίγας, κουλός, λίβελος, μακελειό, μαλώνω, μαξιλάρι, μίλι, μπάλα, μπαλόκι, παλικάρι, πορ-
τοφόλι, πουλί, σέλα, σκύλος, τάλιρο, τορπίλα, τρελός, τρούλος, φάκελος, φάλαινα, φελί, φυσα-
λίδα, ψαλίδι.

Δαρδανέλια, Καβάλα, Πορτογαλία, Τριφυλία.

Έτσι και οι καταλήξεις **-έλα**: κανέλα, κασέλα, κοπέλα, μπροστέλα, σαρδέλα, φανέλα, φου-
στανέλα (αλλά βδέλλα, δικέλλα· θύελλα)· **-έλι**: κοκκινέλι, κουνέλι, κουρέλι, μπιζέλι, παστέλι· **-έλο**: βέλο, καπέλο, μοντέλο, πινέλο, φουρνέλο· **-ούλα**, **-ούλι**, **-ούλης**: βαρκούλα, καρδούλα, με-
δούλι, μικρούλης· **-πουλο**, **-πούλα**: αρχοντόπουλο, ψαροπούλα.

Τ' αρχαία κύρια ονόματα σε (**λος**) γράφονται με ένα λ όταν είναι παροξύτονα και με δύο
όταν είναι προπαροξύτονα: Αισχύλος, Κρατύλος, Ρωμύλος, Ζώιλος· αλλά Κάτουλλος, Τίβουλ-
λος, Κύριλλος, Θράσυλλος, Ρήγιλλος, Τελέσιλλα.

Γράφονται με **μμ**: άμμος, αμμωνία, άναμμα, αόμματος, βάμμα, βλέμμα, γραμματέας, γραμ-
μάριο, γράμμα, γραμματική, γραμμή, δίλημμα, εκατομμύριο, έλλειμμα, έμμεσος, έμμετρος, έμ-
μισθος, έμμονος, θρυμματίζω, κάλυμμα, κόμμα, κομμάτι, κομματίζομαι, κομματιάζω, κομμω-

τής, κρεμμύδι, λήμμα, μαμμωνάς, πλημμέλημα, πλημύρα, ράμμα, στέμμα, στρέμμα, συμμαζεύω, συμμαθητής, σύμμαχος, συμμερίζομαι, συμμετοχή, συμμετρία, συμμορία, συμμορφώνω, τρίμμα. Έμμα, Εμμανούηλ κτλ.

Γράφονται με **μ**: ανοιχτομάτης, μαυρομάτης κτλ., γόμα, καμιά, κομό, κομοδίνο, κόμοδος, μαμά, μαμή, μαμούθ, μαμούνι, όμορφος, φλαμούρι, ψιμούθι. Τύποι καθώς θάμα, τάμα, κλάμα, πράμα, ρέμα, ψέμα, ψάρεμα.

Γράφονται με **νν**: βλέννα, γέεννα, γενναίος, γέννημα, γεννώ, εννιά, εννιακόσια (αλλά ένατος, ενενήντα, ενενηντάρης), έννοια, εννοώ, έννομος, καννάβι, παλιννόστηση, παννουχίδα, σύννεφο, συννεφάδα, τήβεννος, τύραννος, χάννος.

Ούννος. Αλόνησος, Πελοπόννησος, Προκόννησος (αλλά Χερσόνησος, Πριγκιπόννησος, Εφτάνησα), Γιάννενα, Απέννινα, Κάννες, Λοζάννη, Ραβέννα. Άννα, Γιάννης, Γεννάδιος, Κόριννα.

Γράφονται με **ν**: αένσος, Γενάρης, γενεά, γούνα, ενεός, ερινύες, κάνα, κανέλα, κανίβαλος, κάνουλα, κολόνα, μάνα, νόνα, νονός, πανί, πένα, σονέτο, τόνος (για όλες τις σημασίες). Βρετανία (καλύτερα έτσι)⁴.

Γράφονται με **ππ**: ιππικό, ιπποδρόμιο, ιππότης, μόνιππο κτλ., κάππαρη, παππούς (αλλά παπάς). Ιόπη, Καππαδοκία, Φιλιππίνες, Ιππίας. Λύσιππος, Φίλιππος.

Γράφονται με **π**: γρίπη, κάπα, καπέλο, καπουσίνος, κούπα, παπάς, σούπα, στέπα, στουπί.

Γράφονται με **ρρ**: αιμορραγία, αμφίρροπος, αναντίρρητος, αναρριπίζω, ανάρρωση, αντίρρηση, αντίρροπος, απόρροια, απορρίπτω, απορρίχνω, απορροφώ, άρρωστος, διαρροή, διαρρυθμίζω, επίρρημα, επιρροή, έρρινος, ετοιμόρροπος, θάρρος, ιδιόρρυθμος, ισορροπία, καταρράκτης, μεταρρυθμίζω, μηχανορραφία, ομόρρυθμος, παλίρροια, παρρησία, πρόρριζα, πρόρρηση, πυρρίχη, πυρρός, σύρριζα, συρροή, ψυχορραγώ. Όμοια λέξεις καθώς υπερρομαντικός, υπερρεαλιστής κτλ.

Αντίρριο, Σέρρες. Πύρρος, Ερρίκος.

Γράφονται με **ρ**:

α) Λέξεις αρχαίες ή και νέες, που σύμφωνα με τον αρχαίο κανόνα γράφονται με **ρ**: βοριάς, ορός (καλύτερα έτσι), εσώρουχο, ευρυθμία (αλλά αρρυθμία), εύρωστος. Φερές, Φεραίος, Ψαρά.

β) Οι ρηματικοί τύποι οι σύνθετοι με το επίρρημα ζανά ή το αχώριστο ξε-: ζαναρίχνω – ζανάριζα· ξεριζώνω – ξεριζωμένος, ξεράβω – ζέρασα.

⁴ Οι αρχαίοι Έλληνες έγραφαν Βρετανός, Βρετανία, Βρετανικός και Βρεττανός, Βρεττανία, Βρεττανικός. Οι Ρωμαίοι έγραφαν Britannus, Britannia.

γ) Οι αυξημένοι ρηματικοί τύποι των περασμένων χρόνων: *έραψε – (ε)ράφτηκε, (ε)ροκάνισα, (ε)ρητόρεψα, (ε)ρήγωσα, (ε)ρύθμισα, (ε)ρεζιλεύτηκε.*

δ) Τα νεότερα σύνθετα: *αγριοροδιά, αναρωτιέμαι, αρχιραβίνος, ασπρόρουχα, βαθύριζος, γαλλορωσικός, κατάραχα, γλυκόριζα, ελληνορουμανικός, ελληνορωμαϊκός, εμποροράφτης, καλορίζικος, μισοραγισμένος, μισορημαγμένος, μονορούφι, ξενοράβω, προραφαηλικός, σιγορουφώ, συχνορωτώ, ψευτορομαντικός κτλ.*

ε) Οι ξένες λέξεις: *κάρο, καρούλι, μπάρα, περούκα, σαβούρα, σέρα, ταράτσα κτλ.*

Γράφονται με **σσ**: *βύσσινο, βυσσοδομώ, γλώσσα, θάλασσα, κασσίτερος, κίσσα, κισσός, κολοσσός, κρόσσι, κυπαρίσσι, λύσσα, μέλισσα, μολοσσός, νάρκισσος, νεοσσός, πάσσαλος, περισσέω, περίσσιος, περισσότερο, πεσσός, πίσσα, σουσσούμι, συσσίτιο, σύσσωμος, συσσωρεύω, -τάσσω, τέσσερα.* Τα παράγωγα σε **-ισσα**: *βασιλίσσα, αρχόντισσα, Σαμιώτισσα κτλ.* (αλλά *σάρισα*).

Αλικαρνασσός, Βριλησσός, Έδεσσα, Ελασσόνα, Θεσσαλία, Μασσαλία, Μεσσηνία, Οδησσός, Όσσα, Παρνασσός, Αβησσυνία, Ασσυρία, Λισσαβόνα, Μισσισιπιπής. Βησσαρίωνας, Κασσάνδρα, Κασσιόπη, Μελισσηνός.

Γράφονται με **σ**: *αλυσίδα, άσος, ατίθασος, διασάκι, κάσα, κλασικός, κλώσα, μασόνος, μισεύω, μπούσουλας, ουσάρος, πασαλείβω, πασάς, ποτάσα, ρούσος, σουσάμι, φασαρία, φουσάτο.* Όμοια οι λέξεις σε **-έσα**: *κοντέσα, πριγκιπέσα.*

Αμισός, Αργινούσες, Ερεσός (στη Μυτιλήνη) αλλά Ιερισσός (στη Χαλκιδική), Ιλισός, Κηφισιά (όχι Κηφισσιά, με δύο σ), Κηφισός, Κίσαβος, Κνωσός, Λάρισα, Λεμεσός, Πάμισος, Πατήσια, Ρωσία. Βελισάριος.

Γράφονται με **ττ**: *αττικισμός, διττός, ελάττωμα, ελαττώνω, ήττα (η) (αλλά ήτα το γράμμα), κύτταρο, περιττός, τριττός, ψιττακίζω – Αττική, Αρδηττός, Λεπτονία, Λυκαβηττός, Υμηττός, Φρεαττύδα. Πιττακός.*

Γράφονται με **τ**: *βλατί, γάτα, κότα, κότερο, λότο(ς), πίτα, σαΐτα, σκαρλάτος, τρατέρνω. Βρετανία, Κωλέτης.* Όμοια οι καταλήξεις **-έτα**: *ομελέτα, οπερέτα, πετσέτα, ρακέτα, ροκέτα, τουαλέτα. -έτο*: *καβαλέτο, κασκέτο, κλαρινέτο, κουφέτο, πακέτο, σονέτο, στιλέτο. -ότο*: *βαρελότο, καρότο, μπισκότο, τσιρότο.*

Με **φφ** δε γράφεται καμιά λέξη⁵.

⁵ Με φ γράφονται και: *γκάφα, καφές, κόφα, μαφία, οφίκιο – οφικιούχος, ραφινάτος, σκούφια, σοφέρ, τρούφα. Γιάφα, Κάφρος.*

6. γγ ή γκ

Γράφονται με γγ: α) όσες λέξεις γράφονταν έτσι στην αρχαία γλώσσα και τα παράγωγά τους. λ.χ. *άγγελος, φέγγω – αστροφεγγιά*, β) μερικές ακόμη νεότερες λέξεις ελληνικής καταγωγής με αρχαίο γ: *αγγούρι, σπαράγγι*, γ) μερικά ξενικά κύρια με ng: *Αγγλία, Βεγγάζη, Βεγγάλη, βεγγαλικό, Ουγγαρία*, και δ) μερικά οικογενειακά: *Ζέγγελης, Προβελέγγιος* κ.ά. Έτσι γράφουμε:

αγγούρι, βεγγαλικό, γάγγλια, γάγγραινα, γογγύζω, γογγύλι, έγγαμος, εγγόνι, εγγράμματος, έγγραφο, εγγυητής, ευαγγέλιο, εχέγγυο, ίλιγγος, κλαγγή, λαρύγγι, λυγγιάζω, μαγγανεία (φίλτρο), μαγγάνιο (το στοιχείο), μάγκανο(ς) (είδος μηχανήματος), μαγκανοπήγαδο, μαγκανίζω, μηλίγγι, μνηιγγίτης, παλιγγενεσία, παραγγελία, παρασάγγης, σάλπιγγα, σπαράγγι, στραγγίζω, στραγγαλίζω, στραγγουλίζω, στρογγυλός, συγγενής, συγγνώμη, συγγραφέας, συρίγγιο, σφαλάγγι, σφίγγα, σφίγγω, σφουγγαρίζω, σφουγγίζω, σφουγγάτο, υπέγγυος, υπερφαλαγγίζω, φάλαγγα, φάλαγγας, φαλάγγι, φαράγγι, φεγγάρι, φέγγω, φερέγγυος, φθόγγος, φόρμιγγα, φραγγέλιο.

Αγγελόκαστρο, Μεσολόγγι, Πάγγαιο, Αγγλία, Γάγγης, Μογγολία, Ουγγαρία. Αγγελική, Άγγελος, Βαγγέλης, Λογγίνος.

7. ντζ και όχι τζ

Με ντζ γράφονται λέξεις καθώς: *άντζα, βελέντζα, γάντζος, καλικάντζαρος, μαντζούνι, μαντζουράνα, μούντζα, μουντζαλιά, μουντζούρα, μπρούντζος, νεράντζι, παντζάρι, παντζούρι, σκαντζόχοιρος, τέντζερης, τζίντζιρας*. Η μελιτζάνα γράφεται με τζ.

Γλαρέντζα, Κιλιμάντζαρο, Μαντζουριά· Βισσέντζος, Λορέντζος, Λορεντζάτος, Μαντζαβίνος, Μάντζαρος, Φραντζής.

8. Ο καταχρηστικός δίφθογγος

Το πρώτο μέρος του καταχρηστικού δίφθογγου (*ια*), (*ιο*), (*ιου*), (*ιε*), (*ιι*) γράφεται:

A) Με *ι*. Αυτό γίνεται σε λέξεις:

α) με ετυμολογικό αρχαίο *ι*: *πιες, γιατί*, ή *υι*: *γιος, παραγίος, οργιά* κτλ·

β) νεότερες ελληνικές λέξεις καθώς: *λιώνω, νιώθω, μετανιώνω, φτιάνω· αναρωτιέμαι, κρατιόμαστε·*

γ) ξένης καταγωγής: *γρινιάζω, μπάνιο·*

δ) με ετυμολογικό αρχαίο *ε, αι*: (*λεοντάρι*) *λιοντάρι*, (αρχ. βορέας) *βοριάς*, (μσν. οζέα) *οζιά*, (*ελαία*) *ελιά*, (*σπήλαιον*) *σπηλιά*. (*Βαρθολομαίος*) *Βαρθολομιό*, (*Ματθαίος*) *Μαθιός*.

B) Με *η, υ, ει, οι*, σε λέξεις κληρονομημένες που γράφονται:

α) με **η**: *καληώρα, σβηώ*.

β) με **υ**: *δύσμος, γυαλί, έμπνο, Καρυά*.

γ) με **ει**: *αδειάζω, θειάφι*, και διάφορες λέξεις σε *-εια, -ειο*: *αλήθεια, φτώχεια, στοιχειό*.

δ) Με **οι**, *δοιάκι* (αρχ. *οιάξ*), *έννοια, μονοιάζω, νοιάζομαι, ποιοι, όποιος· τέτοιος*.

Το σύμπλεγμα (**ρια**), (**ριο**) κτλ. γράφεται συνήθως *χωρίς γ* ύστερα από το **ρ**: *ανάριος, καινούριος, σεριανίζω, στεριά, στεριανός. Παριανός, Ποριώτης, Συριανός. Μαριώ, Μαριορή, Μαριάνθη* κτλ.

Γράφεται **με γ** στις λέξεις: *λειτουργιά, οργιά*, στο εθνικό *Αμοργιανός*⁶ και σε μερικά κύρια ονόματα: *Σέργιος, Στέργιος, Στεργιόπουλος*.

9. Τα βαφτιστικά και τα οικογενειακά ονόματα

Βαφτιστικά ονόματα. Είναι ανάγκη να ενοποιηθεί περισσότερο ο τύπος των βαφτιστικών ονομάτων, ο ορθογραφικός, αλλά κάποτε και ο φωνητικός, ώστε ν' αναγράφονται ομοίωμα στα μητρώα και στους καταλόγους κάθε είδους. Εδώ γίνονται μόνο μερικές υποδείξεις.

Οι καταλήξεις πρέπει ν' ακολουθούν τους σχετικούς ορθογραφικούς κανόνες. Τα θηλυκά λ.χ. σε (*ο*) πρέπει να γράφονται με **ω** (εκτός όταν είναι γένους ουδετέρου): *Αφρόδω, Βάσω, Φρόσω*. τα θηλυκά σε (*ι*), με **η**: *Βασιλική, Φιφή, Κική* κτλ. και όχι, όπως γίνεται κάποτε, ξενότροπα, με *υ* ή με *ι*: *Πόλυ, Κίτυ, Τζένυ, Φάνυ, Νινί*. Ο τονισμός πρέπει ν' ακολουθεί και αυτός τους γενικούς τονικούς κανόνες: *Λιλή, Κωστής, Παναγής, Δημαράς· Κατερίνα, Νίκος, Σπύρος, Μάρκος*. Οι ρίζες διατηρούν τον πιο κοινό φωνητικό τύπο, με την ιστορική του ορθογραφία όσο πρόκειται για ονόματα ελληνικά: *Γρηγόρης* (και όχι *Γληγόρης*), *Γιώργος, Άννα, Θάλεια και Θαλία, Κανέλα* (όχι *Κανέλα* ή *Κανέλλα*), *Μανόλης, Μαριορή, Παγόνα, Πανώρια, Χρίστος – Χριστίνα*⁷. Οι μετασχηματισμένοι χαϊδευτικοί τύποι, με τις ατομικές συχνά παραμορφώσεις, είναι φυσικό να παίρνουν και κάποια μεγαλύτερη ορθογραφική ελευθερία, αλλά και εδώ είναι γενικά καλό να συμμορφώνονται στον κανόνα, και να γράφονται με απλά σύμφωνα: *Κοκός, Λιλή*, και με τα πιο απλά φωνήεντα (**ε, ι, ο**): *Πόπη*, όσο δεν υπάρχει αντίθετος λόγος.

⁶ Αλλά *Μοριανός*, εθνικό από τη *Μόρια*, χωριό της Μυτιλήνης.

⁷ Τα χριστιανικά βαφτιστικά ονόματα *Χριστόδουλος, Χριστοδούλη, Χρίστος, Χριστάκης, Χριστίνα, Χριστούδα, Χριστόφορος, Χριστόφιλος, Χριστοφής* κτλ. είναι απίθανο να έχουν σχέση με το Χρήστος (από το επίθετο *χρηστός*) που βρέθηκε σε αρχαία επιγραφή.

Οικογενειακά ονόματα. Τα οικογενειακά ελληνικά ονόματα παρουσιάζουν από ορθογραφική άποψη, όπως γίνεται και σε άλλες γλώσσες, μεγάλη ακαταστασία και συχνά γράφονται, αντίθετα με την ετυμολογία τους, με διπλά σύμφωνα: *Πάλλης, Ψαρράς, Καρράς, Φλέσσας*· με αδικαιολόγητα *η, υ, ω, αι* κτλ.: *Γρυπάρης* (από το *γρίπος*), *Βελώνης* (από το *βελόνα*), *Μοίρας* (από το αρβ. *μυρ* καλός), και με ορθογραφικούς εξελληνισμούς: *Λάγιος – Λάιος*, κάποτε άνισους: *Βουρνάζος, Βογιατζής, Βογιατζίδης, Βαφείδης*, αλλά και *Μπουρνάζος, Μπογιατζής, Μπογιατζίδης*. Από το άλλο πάλι μέρος χρησιμοποιούνται και γραφές φωνητικές, καθώς *Καργιωτάκης, Στεργιόπουλος*, ή και αντίθετες με την ετυμολογία: *Σχινάς* αντί *Σχοινάς, Αυδελίδης, Ραυτόπουλος* αντί *Αβδελλίδης, Ραφτόπουλος* κτλ. Έτσι συμβαίνει το ίδιο όνομα ή η ίδια ρίζα να παρουσιάζουν κατά τον κάτοχό τους διπλές και πολλαπλές γραφές: *Αντίπας, Αντύπας* και *Αντίπας· Παπάς, Παππάς· Παπαδάκης, Παπαδάκις, Παππαδάκης, Παπαδόπουλος, Παππαδόπουλος, Παπαδόπουλλος*· ή να γράφονται όμοια διαφορετικής καταγωγής ονόματα: *Καριώτης*, από την *Ικαρία*, αλλά και από την *Καρυά*. Η ορθογραφική αυτή πολυτυπία γεννά δυσκολίες, ιδίως όταν πρόκειται ν' αναζητηθεί ένα όνομα σε καταλόγους τηλεφωνικούς λ.χ., ή μητρώα κτλ.

Θα ήταν καλό να συγχρόνιζαν οι κάτοχοι τέτοιων ονομάτων την ορθογραφία τους, φυσικά όμως δεν είναι σωστό τρίτοι ν' αλλάζουν την ορθογραφία ξένων οικογενειακών ονομάτων – εκτός όταν αυτά αναγράφονται γενικά ή όταν αυτοί δεν είναι γνωστοί. Είναι όμως πάντα σωστό να διατηρηθεί η καθιερωμένη ορθογραφία ιστορικών ονομάτων: *Κοραής, Βηλαράς, Σολωμός*. Μόνο σε γενικά γραφικά ζητήματα καταλήξεων σχηματιστικών, τονισμού κτλ. είναι σωστό να ενοποιηθεί η ορθογραφία των οικογενειακών. Από την άποψη αυτή είναι άτοπο και άσκοπο να γράφονται μερικά οικογενειακά με το απαρχαιωμένο τζ ενώ προφέρεται τσ: *Μουτζόπουλος*.

10. Τα ξενικά κύρια ονόματα. Γραφή και ορθογραφία⁸

Τα ξενικά κύρια ονόματα, τοπωνυμίες και ανθρωπωνύμια, γεννούν, όταν θελήσουμε να τ' αποδώσουμε ελληνικά, πολύπλοκα ζητήματα με τις αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις που παρουσιάζουν και την αδυναμία μας να εφαρμόσουμε ένα σύστημα. Οι λόγοι είναι πολλαπλοί: Ασυμφωνία προφοράς και γραφής στην ξένη γλώσσα, πολλαπλή προφορά είτε μέσα στην ξένη γλώσσα είτε γιατί μεσολάβησε άλλη πριν πάρουμε τα ξενικά κύρια· φθόγγοι ξενικοί

⁸ Το ζήτημα της μεταγραφής των ξένων κύριων ονομάτων δεν έχει λυθεί μέχρι σήμερα (1995). Παρά τις οδηγίες του Τριανταφυλλίδη, φαίνεται ότι η τάση που επικρατεί είναι εκείνη της απλοποίησης (φωνητική μεταγραφή), ακόμα και για τις παραδοσιακές γραφές (όπως *Σέξπιρ*, βλ. λεξικό Τεγόπουλου-Φυτράκη και διάφορες εφημερίδες).

ανύπαρκτοι στα ελληνικά ή που αποδίδονται δύσκολα ή μόνο χοντρικά με το αλφάβητό μας (λ.χ. τα γαλλικά *ch, j, d – nd – nt*): πολύχρονη προφορική ή και γραπτή παράδοση στα ελληνικά και απόδοση κατά τις λέξεις με διαφορετικό τρόπο. Καταντά έτσι όχι μόνο δυσκολότατο αλλά και άσκοπο να επιδιώξει κανείς ενιαίο σύστημα μεταγραφής. Το σωστότερο είναι να εφαρμοστούν οι ακόλουθες καθοδηγητικές γραμμές:

Για όσα κύρια έχει καθιερωθεί από καιρό μια γραφή (εξελληνισμένη) ή μια ορθογραφία, **φυλάγεται αυτή αμετάβλητη**: *Λιψία* (όχι *Λάιψιγκ*), *Ερρίκος*, *Μάκβεθ* (αγγλ. προφ. *Μακμπέθ*), *Σαίκσπηρ*. Ένας πρόσθετος ακόμη λόγος να γίνει αυτό είναι όταν ο τύπος του κύριου ονόματος είναι με το παραπάνω ξενότροπος: *Μϋνχεν – Μόναχο*, *Τσϋριχ – Ζυρίχη* ή όταν συνηθίζονται στην ομιλία πολλαπλοί ξενικοί τύποι (*Μπάτζελ – Μπαλ – Βασιλεία*).

Όσα ξενικά κύρια δεν έχουν πάγια γραφή στα ελληνικά, όσων η ορθογραφία είναι εύκολο ν' αλλάξει ή όσα πρωτογράφονται, ρυθμίζονται, όσο είναι δυνατό, με τις ακόλουθες απόψεις:

α) Όταν στην ξένη γλώσσα διαφέρουν ορθογραφία και προφορά, τα ξενικά κύρια μεταγράφονται κατά την περίπτωση, κατά την προφορά ή κατά τη γραφή, ή και κατά τα δυο μαζί: *Τολστόη(ς)* (προφ. *Ταλστόι*), *Μασσαχουσέττη* (αγγλ. *Massachousets*, προφ. *masatshousets*).

β) Όταν τα ξενικά κύρια μεταγράφονται σύμφωνα με την ορθογραφία της ξένης γλώσσας, ορθογραφούνται ελληνικά σύμφωνα μ' εκείνη, όσο αυτό δεν έχει αποτέλεσμα ν' αλλάξει και η προφορά τους:

1. Αντίθετα με ό,τι γίνεται με τις κοινές λέξεις ξένης καταγωγής, στα ξενικά κύρια ονόματα τα **u** (γαλλ.), **y**, **ai** αποδίδονται με *υ*, *αι*: *Μυσσέ*, *Νέα Υόρκη*, *Βολταίρος*, *Βερλαίν*, *Μποντελαίρ*.

2. Τα ξενικά **όμοια σύμφωνα** αποδίδονται με όμοια και χωρίς τους περιορισμούς της ελληνικής ορθογραφίας, που αποκλείει δύο όμοια σύμφωνα στο τέλος της λέξης ή με ακόλουθο άλλο σύμφωνο: *Μυσσέ*, *Ροσσίνι*, *Σίλλερ*, *Μισσισιπιπής*. Έτσι και *Στουτγάρδη*, *Πιττ*, *Ροζς*.

3. Δεν αποδίδονται με *η*, *ω* τα φωνήεντα ή οι δίφθογοι (**ι**), (**ο**) που είναι ή που θεωρούνται μακρόχρονα, εκτός από μερικές λέξεις που καθιερώθηκαν έτσι παλιότερα: *Διδερό*, *Διδό(τος)*, *Ουάσιγκτον*, *Τυδόρ*, *Βουρβόνοι*, *Γλασκόβη – Πολωνία*.

4. Για τον ίδιο λόγο, και περισσότερο ακόμη, αποδίδονται με *ι*, *ε*, *ο* μερικά ξένα φωνήεντα και δίφθογοι, που μεταγράφονται συνήθως με *η*, *ει*, *οι*, *αι*, *ω*. Έτσι γράφονται με *ι*: *Γκριγκ*, *Μπίκονσφιλντ* με *ε*: *Μοντρέ*, *Κέμπριτς* (όπως και το *κεκ*, αγγλ. *cake*)· με *ο*: *Μιραμπό*, *Μπουαλό*, *Ρεομόρ(ος)*, *Ρουσσό*, *Γκοτιέ*, *Μοπασσάν*, *Μπότλερ* (όπως και το *χολ*, αγγλ. *hall*).

5. Το αρχικό ξενικό **h** (πότε δασυπρόφερτο και πότε άφωνο) άλλοτε αποδίδεται με το *χ* και άλλοτε δεν αποδίδεται καθόλου: *Χάβρη*, *Χόγκοκ*, *Χυδεραβάδη*, *Χάυδεν*, *Χέντελ – Αβάνα*,

Ελβετία, Ισπανία, Έγγελος. Το εσωτερικό *h* αποδίνεται με *χ* όταν προφέρεται: Μάνχαϊμ, Τέμπελχοφ (Tempelhof)· αλλά Ονέ (Ohnet), Μακμαόν (Mac-Mahon).

6. Τα ξενικά **b**, **d**, **g** μεταγράφονται κατά την περίπτωση *μπ*, *ντ*, *γκ* αλλά και *β*, *γ*, *δ*, (ιδίως σ' εξελληνισμένους τύπους) και –τα τελικά– ακόμη και με *κ*, *π*, *τ*: Μπάντεν, Βάγνερ, Γερτρούδη, Βάδη, Σάδοβα· Κάρλσμπατ ή Κάρλσπατ, (Ford) Φορτ.

Τα ξενικά **mb**, **nd**, **ng** μεταγράφονται *μπ*, *ντ*, *γκ* ή και *γγ*, κάποτε και *μβ*, *νδ*: Ρέμπραντ, Αμβούργο, Σαγκάη, Λογκμπίτς, Σπρίγκφιλντ· Αγγλία, Βεγγάζη, Βεγγάλη.

Τα ξενικά **mp**, **nt**, **nk** μεταγράφονται *μπ*, *ντ*, *γκ* (ή και *νκ*): Σεμπλόν, Αμπέρ, Μόντε-Κάρλο, Καντ, Φραγκφούρτη, Νανκίν, Λίνκολν.

Το τελικό **ng** μεταγράφεται συνήθως *γκ*: Σέμεριγκ, Ριγκ, Λέσσιγκ, Μπράουνιγκ.

Το τελικό **nd** μεταγράφεται *ντ*: Μπουντ, Όκλαντ, Πόρτλαντ.

Για την περίπτωση που θα θέλαμε ν' αποδώσουμε και στη γλώσσα μας την προφορά μερικών ξενικών φθόγγων, χρήσιμων για τα κύρια προπάντων ονόματα, θα μπορούσαν να καθιερωθούν για τα γαλλικά *u*, *eu*, *ch*, *g* τα ελληνικά *υ*, *ο* με μία ή δύο τελείες από πάνω τους: *ÿ*, *ö* και το *σ* και *ζ* με μία οξεία επάνω τους: *σ'*, *ζ'*. Επίσης θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν, για την απόδοση των άρρινων *b*, *g*, *d*, το *β'*, *γ'*, *δ'*, έτσι που να μη διαβάζονται σαν να ήταν *μπ*, *γκ*, *ντ*.

Όταν αποτεινόμαστε σ' επιστημονικό κοινό, σε κείμενα επιστημονικότερα, και όταν πρόκειται για ονόματα που δεν έχουν ακόμη πάρει ελληνικό τύπο, ή όσο τα μεταχειριζόμαστε με τον ξενικό τύπο, μπορούμε να τα γράφουμε, όπως και στις ξένες λέξεις, με το λατινικό αλφάβητο: *Dante*, *Beethoven*, *Freud*.